

Progresjonsplaner for Frelsesarmeens barnehager

I Rammeplan for barnehagen (01.08.2017) står det

«Progresjon i barnehagen innebærer at alle barna skal utvikle seg, lære og oppleve fremgang. Alle barna skal kunne oppleve progresjon i barnehagens innhold, og barnehagen skal legge til rette for at barn i alle aldersgrupper får varierte leke-, aktivitets- og læringsmuligheter. Personalet skal utvide og bygge videre på barnas interesser og gi barna varierte erfaringer og opplevelser. Barnehagen skal legge til rette for progresjon gjennom valg av pedagogisk innhold, arbeidsmåter, leker, materialer og utforming av fysisk miljø. Barn skal få utfordringer tilpasset sine erfaringer, interesser, kunnskaper og ferdigheter.

Personalet skal

- oppdage, følge opp og utvide det barna allerede er opptatt av
- planlegge og tilrettelegge for progresjon i barnehagens innhold for alle barn
- bidra til at barna får mestringsopplevelser og samtidig har noe å strekke seg etter
- legge til rette for fordypning, gjenkjennelse og gjentakelse i barnehagens innhold og arbeidsmåter
- introdusere nye perspektiver og tilrettelegge for nye opplevelser og erfaringer
- sørge for progresjon gjennom bevisst bruk av materialer, bøker, leker, verktøy og utstyr og gjøre disse tilgjengelig for barna.» (s 44)

Progresjon er også avgjørende i arbeidet med Frelsesarmeens barnehagers visjon «Vennskap og mestring i barndommens klatrestativ».

Progresjonsplanen består av **TRINN**. Det er viktig at dette ikke forveksles med alder. Hvor det enkelte barn er i sin utvikling vil variere og det vil også variere i ulike situasjoner. Personalet må være tett på barna slik at man legger opp til progresjon der barnet er akkurat der og da. I tillegg vil det å ha god kjennskap til progresjonsplanene lette arbeidet med progresjon.

Progresjonsplanene for formål og innhold er utarbeidet på ulike nettverk høsten 2018 av alle pedagoger i Frelsesarmeens barnehager.

Barnehagen skal ivareta barnas behov for omsorg

Omsorg er en forutsetning for barnas trygghet og trivsel, og for utvikling av empati og nestekjærlighet. Barnehagen skal gi barna mulighet til å utvikle tillit til seg selv og andre. I barnehagen skal alle barna oppleve å bli sett, forstått, respektert og få den hjelp og støtte de har behov for. Barnehagen skal aktivt legge til rette for omsorgsfulle relasjoner mellom barna og personalet og mellom barna, som grunnlag for trivsel, glede og mestring. Personalet skal arbeide for et miljø som ikke bare gjør barna til mottakere av omsorg, men som også verdsetter barnas egne omsorgshandlinger. (Rammeplan for barnehager, s 19)

	Prosessmål	Personalet skal	Tiltak	Ideer
Trinn 1	Barna opplever trygg tilknytning	- skape gode relasjoner med hvert enkelt barn - være bevisst bruken av TID. Den SKAL brukes til beste for alle barna - være tilstede i barnas liv og være glad i dem - se barnet innenfra og møte deres behov - ha kunnskap om tilknytning	• Ha tilknytningspersoner, som kan endres i fht barnets behov • Sette av tid til tilknytningsprosessen • Skape- og legge til rette for gode omsorgssituasjoner • Skape stabilitet for barn med faste voksne • Tett samarbeid mellom barnehage og hjem om barnas behov/rutiner der barnets beste skal komme først • Bruke overgangsobjekt (smokk, bamse osv.)	Bli kjent dag Foreldremøte på våren Lekegrupper for nye barn Foreldrene sender en sang el som de hører mye hjemme, bruke i barnehagen Bok om barnet (bilder av familien) Fargelegging av barn
Trinn 2	Barna gjenkjenner egne følelser	- Anerkjenne alle barnas følelser - Være følelsestolker for barna ved å benevne/gjette og forklare barna om deres følelser - Ha kunnskap om regulering for å kunne hjelpe barna med å regulere følelsene	• Være tett på barna for å kunne se/skjønne hvilke følelser og hvorfor de oppstår • Vise til at det finnes flere måter å uttrykke seg på (Jeg er meg og du er deg)	Bok: Livskunnskap for de minste Ta bilder som fanger barnets følelser Musikk som uttrykker ulike stemninger Tema: Meg selv

Trinn 3	Barna opplever trygghet i barnegruppa	- Ha et godt foreldresamarbeid og legge til rette for samarbeid mellom foreldre - Ha kunnskap og bevisste holdninger om å legge til rette for trygghet - Være et støttende bindeledd i barnas relasjoner - Sette grenser for barna og hjelpe dem selv å sette grenser	• Forutsigbarhet i hverdagen • Legge til rette for felles opplevelser for barna • Oppfordre foreldre til å bli kjent med andre barn i barnehagen • Dele i grupper • Oppmuntre de store barna til å hjelpe de små og oppmuntre barna til å søke hjelp fra hverandre	Lage selvportrett Kims lek Gå på tur sammen m andre avdelinger Turkamerater – faste. Tur – de eldste leier de yngste Fast tur sted Presentere foreldre for hverandre – foreldre kaffe, foreldre sitte på barnas plass.
Trinn 4	Barna blir kjent med andres følelser og behov	- Sette ord på følelser og hjelpe barna å tolke hverandres følelser - Ha en veiledende tilnærming til følelser i leke- og konfliktsituasjoner mellom barna - Være gode rollemodeller med å vise og anerkjenne ulike følelser	• Fokus på likheter og ulikheter mellom mennesker • Bli kjent med ulike følelsesuttrykk gjennom å sette farger på følelsene, se bilder og høre musikk	Lage tankekart om følelser – legge til bilder og lage en bok Steg for steg Kims lek Speile følelser/drama Snakke om tema - alle hører det samme Hjertevenn
Trinn 5	Barna får erfaringer i å vise empati	- Ha forventning og et ønske om at barna først prøver å løse uenigheter selv - Legge til rette for felles opplevelser - Veilede barn til å «lese» andre barns kroppsspråk - Beskrive situasjonen fra «den andre» siden	• Oppmuntre barna til å inkludere andre i leken • Oppmuntre barna til å trøste andre • Øve på selvregulering • Øve på å gi hverandre komplimenter og tilbakemeldinger • Legge opp til at det er en prosess å vise empati/si unnskyld, ikke bare en «refleks	Spill (vente på tur) Regelleker Smågrupper Være kjøkkenhjelp Lekegrupper på tvers av alder Bøker Sang/musikk Rollespill/dramatisere «Stole på hverandre» - leker Samspillsoppgaver

		- Bruke dokumentasjon for å «fange» barnas omsorg for hverandre - anerkjenne omsorgen de har seg imellom og gjøre dem bevisst.		
--	--	--	--	--

Barnehagen skal ivareta barnas behov for lek

Leken skal ha en sentral plass i barnehagen, og lekens egenverdi skal anerkjennes. Barnehagen skal gi gode vilkår for lek, vennskap og barnas egen kultur. Leken skal være en arena for barnas utvikling og læring, og for sosial og språklig samhandling. Barnehagen skal inspirere til og gi rom for ulike typer lek både ute og inne. Barnehagen skal bidra til at alle barn kan oppleve glede, humor, spenning og engasjement gjennom lek – alene og sammen med andre. (Rammeplan, s 20)

	Prosessmål	Personalet skal	Tiltak	Ideer
Trinn 1	Barna bruker sansene i utforskning av omgivelsene	- Ha kunnskap om små barns lek - Delta i lek og være nysgjerrig sammen med barna - Gi rom og tid for at barna skal få utforske omgivelsen med sine sanser	• Legge til rette for sansende aktiviteter • Vurdere hvilke endringer som bør gjøres i rommet slik at lekeområde er tilpasset aldersgruppen og ting er tilgjengelig for barna • Dele i grupper og skjerme slik at det blir ro	Sanseflasker Sansevegger Store kasser med innhold til å sanse Skogen med inn
Trinn 2	Barna får gode erfaringer med fysisk/kroppslig lek	- Støtte, utfordre og legge til rette for fysisk lek inne - Tåle kaos og lyd - Følge barnas initiativ og interesse	• Se hva slags lek barna trives med og endre avdelingen ut fra denne • Sette av tid til fysisk lek • Dele i lekegrupper • Se barnas behov	Ut i skogen Boltrerom Ribbevegg
Trinn 3	Barna får gode erfaringer med funksjonslek, konstruksjonslek og late-som lek	- Være tilstede og se barnets behov - Delta og legge til rette for lek - Observere og vise engasjement og gripe inn når uheldige ting skjer	• Utvikle gode lekemiljø hvor leker er tilgjengelig • Danne lekegrupper • Skjerme leken og la ting få stå til dagen etter • Ha språkleker	Gjenbruksmateriale Naturmateriale

			• Lese bøker og se filmsnutter • Gi inspirasjon til leken gjennom turer • Bruke naturen som lekearena	
Trinn 4	Barna får gode erfaringer med rollelek/drama	- Gi barna tid til lek - Være aktive voksne, videreutvikle leken gjennom forslag/tilføre nye ting - Dramatisere - Bidra til samarbeid og samspill og inkludere flere barn i leken	• Felles opplevelser gjennom turer, bøker osv • Bruke fantasien, lage eget eventyr • Danne smågrupper, gir rom for gode vennskap • Oppmuntre foreldre til å ha med lekekamerater hjem • Blandede aldergrupper, barna lærer av hverandre	Utkledningstøy Vesker Masker Stoffer – tilgjengelig Ha en scene (plutting, kube el)
Trinn 5	Barna blir kjent med regellek	- Igangsette ulike regelleker både ute og inne - Være deltager og introdusere nye leker som forklares på en god måte - Vise hvordan man kan og bør oppføre seg når man taper	• Øve på å feile og å takle et nederlag • Snakke om skuffelse og bli kjent med den følelsen • Repetere mange ganger • Leke med bokstaver, tall, rim og regler • Eksperimentere	Bok: Feiling, Siri Abrahamsen Kims lek Organiserte leker

Barnehagen skal fremme danning

Barnehagen skal støtte barna i å forholde seg prøvende og nysgjerrig til omverdenen og bidra til å legge grunnlag for modig, selvstendig og ansvarlig deltakelse i demokratiske fellesskap. Barnehagen skal fremme samhold og solidaritet samtidig som individuelle uttrykk og handlinger skal verdsettes og følges opp. Barnehagen skal bidra til at barna kan forstå felles verdier og normer som er viktige for fellesskapet. Barnehagen skal bidra til å fremme barnas tilhørighet til samfunnet, natur og kultur. I barnehagen skal barna få delta i beslutningsprosesser og utvikling av felles innhold. Barna skal støttes i å uttrykke synspunkter og skape mening i den verden de er en del av. Gjennom samspill, dialog, lek og utforskning skal barnehagen bidra til at barna utvikler kritisk tenkning, etisk vurderingsevne, evne til å yte motstand og handlingskompetanse, slik at de kan bidra til endringer. (Rammeplan, s 21)

	Prosessmål	Personalet skal	Tiltak	Ideer
Trinn 1	Barna blir kjent med «jeg-et», hvem jeg er	- Legge til rette for sansing og gi rom for at barnet får uttrykke seg med hele seg - Ha fokus på enkeltbarn og støtte deres identitetsutvikling - Se det beste i barna og styrke selvfølelsen deres - Speile barna gjennom ord og uttrykk og sett ord på det barna gjør - Være autoritativ voksen og møte barna med respekt f.eks henvende seg til barnet før man handler (løfte, pusse nese etc.) - Ha kunnskap om hva danning er	• Jobbe med identitet og selvfølelse • Lære barna å bli kjent med kroppen sin og sette egne grenser for den • La barna få oppleve skapende og sanselige aktiviteter med kroppen • Gi begrunnelser • Sette ord på det barna gjør • Bruke LØFT (sette ord på det positive) mot barn og personal	Ha speil tilgjengelig
Trinn 2	Barna blir kjent med «jeg -kan» - tilvenne seg normer	- Gi barna utfordringer og legge til rette for mestringsopplevelser - Vær støttende og oppmuntrende - Anerkjenne prøving og feiling	• Barna må få utfordre seg selv og få tid til å gjøre ting selv • Danning gjennom lek	Hinderløype – fokus kroppslig mestring

		- Vær forbilder og prøv nye ting - Anerkjenn barnas protester		
Trinn 3	Barna opplever hva et fellesskap er	- Se, høre og inkludere alle - Skape et trygt sted å være hvor alle tør å være seg selv, et inkluderende fellesskap - Legge til rette for relasjonsbygging og skape vennskap - Skape samarbeid med barn, voksne og foreldre - Være gode veiledere og trygge/tydelige voksne - Synliggjøre mangfold	• Ha ulike felles aktiviteter som skaper felles opplevelser • Snakke om hvem som er tilstede og hvem som er borte • Bruke spill og oppgaver hvor de må jobbe mot felles mål • Ha gode samtaler og samlinger, lese bøker om fellesskap • Dele barn på tvers av alder og la de eldste hjelpe de yngste	Samlingsstund Ha felles prosjekt - skape noe sammen Teater Hinderløype – fokus «heie» på hverandre
Trinn 4	Barna viser respekt for ulike meninger og behov	- Respektere og støtte ulike meninger og behov - Stå frem med egne tanker og meninger - Utfordre barna med å oppmuntre de til å tenke selv, stille åpne spørsmål - Forklare «forskjellsbehandling» - Si unnskyld når man gjør en feil	• Være tilstedeværende voksne som viser følelser • Sette ord på det barna tenker og filosofer sammen med de • Lære barna om andre kulturer • Øve på å glede seg på andres vegne • Gi barna erfaringer i at man kan være enig om å være uenig	Bibelen: 1. kor 12.14-26 – bruke kroppen som eksempel, alle har sin oppgave og alle er viktige.

			• Gi barna tilbakemeldinger gjennom dagen gjennom f.eks. en tommel opp, klapp på skulderen, en klem	
Trinn 5	Barna får erfaringer i demokratiske beslutninger og det å være en del av et samfunn	- Være gode forbilder som tar hensyn - Lytt og etterspør barnas meninger - Pek på det som ligger bak en avgjørelse og forklar hvorfor det må bli slik - Anerkjenn ulike følelser - Forsøk å fremme de stille barna - Vær aktive og presenter nye tema gjennom leker og bøker	• Lære barna hva samfunn er og bli kjent med vanlige regler og normer i samfunnet • Lære om demokrati, og for eksempel ha avstemninger • Reflektere over at man er forskjellige, lære om mangfold	Barnesamtaler – delta i beslutninger Undrende samtaler Barna ta bilder av der de liker best å leke

Barnehagen skal fremme læring

I barnehagen skal barna oppleve et stimulerende miljø som støtter opp om deres lyst til å leke, utforske, lære og mestre. Barnehagen skal introdusere nye situasjoner, temaer, fenomener, materialer og redskaper som bidrar til meningsfull samhandling. Barnas nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær skal anerkjennes, stimuleres og legges til grunn for deres læringsprosesser. Barna skal få undersøke, oppdage og forstå sammenhenger, utvide perspektiver og få ny innsikt. Barna skal få bruke hele kroppen og alle sanser i sine læringsprosesser. Barnehagen skal bidra til læringsfellesskap der barna skal få bidra i egen og andres læring. (Rammeplan, s 22)

	Prosessmål	Personalet skal	Tiltak	Ideer
Trinn 1	Barna opplever læring gjennom sansene	- Være oppmerksom for barnets interesser og engasjement og legge til rette for læring - Støtte og berike barnas undring og nysgjerrighet - Sette ord på opplevelsene - Være prosessorienterte	• Gi gode opplevelser med førstehåndserfaringer (lukte og smake på appelsin –ikke bare se bilde) • Vær prosessorienterte og gi tid til utforskning og undring	Bruke konkrete som kan «smakes» på, lukte, kjenne
Trinn 2	Barna opplever læring gjennom kroppen	- Legge til rette for varierte opplevelser og utfordringer - La barna få erfare hva som gir mestingsopplevelser - Ta seg TID	• Tilpass læringsmiljøet og gi plass til fysisk aktivitet inne med f.eks. hinderløype • Ha barna med i hverdagsrutiner som å vaske bord, dekke på • Gi tid i påkledning, hjelp til når det trengs	Danselek med preposisjoner (når musikken stopper skal alle under bordet/ på en stol osv.)
Trinn 3	Barna opplever læring gjennom samspill	- Sørge for et inkluderende fellesskap og legge til rette for at barn kan bidra til egen og andres læring - Være aktiv i lek - Bruke humor	• Dele i små grupper • Gi ulike felles opplevelser • Legge opp til positiv tøyselek	Memory – få kort

		- Veilede barns samspill		
Trinn 4	Barna får erfaring med abstrakt tenkning (tenke/planlegge før en handling)	- Legge til rette for gode samtaler med barna - Snakke om hendelser som har skjedd/skal skje - Være gode forbilder - Sette i gang ulike spill	• Øve på å snakke om abstrakte ting • Lage historier og bruke konkrete • Utforske og få felles opplevelser som man snakker om i etterkant • Gi barna erfaringer med å planlegge og lage avtaler • Formingsaktiviteter hvor prosessen er viktigst	Sjakk Kortspill (Uno, svarte Per) Memory
Trinn 5	Barna får erfaringer med refleksjon og logisk tenkning	- Ha filosoferende samtaler hvor man inspirerer til reflekterende tanker - Støtte barnas refleksjoner og skape forståelse og mening med dem - Stille åpne spørsmål	• Barna blir oppmuntret til å utfordre seg selv • Barna får erfaring med selvregulering • Utvikle barns selvfølelse, ha trygge rammer som gir rom for feiling • Øve på å lytte til hverandres tanker	Reflektere over ord som har mange betydninger eks bevegelse, snakke rundt det, anerkjenne det som kommer Øve på å lytte til hverandre – kun den som har ballen kan snakke

Barnehagen skal fremme vennskap og fellesskap

Sosial kompetanse er en forutsetning for å fungere godt sammen med andre og omfatter ferdigheter, kunnskaper og holdninger som utvikles gjennom sosialt samspill. I barnehagen skal alle barn kunne erfare å være betydningsfulle for fellesskapet og å være i positivt samspill med barn og voksne. Barnehagen skal aktivt legge til rette for utvikling av vennskap og sosialt fellesskap. Barnas selvfølelse skal støttes, samtidig som de skal få hjelp til å mestre balansen mellom å ivareta egne behov og det å ta hensyn til andres behov. (Rammeplan, s 22 og 23)

	Prosessmål	Personalet skal	Tiltak	Ideer
Trinn 1	Barna opplever sosial glede	- Hjelp barn inn i fellesskapet og legge til rette for sosial og spontan glede med voksne og barn - Bruke positivt språk om andre/hverandre - Se verdien i toddlerkulturen som ofte kan oppleves kaotisk og støyfull - «oversette» det barna sier	• Felles opplevelser og aktiviteter som tar utgangspunkt i barnas interesser • Dele i grupper og skjerme aktiviteter • Ta vare på barns initiativ- si JA så mye som mulig • Gi rom for humor, latter og tid • Ha faste plasser rundt bordet • Samarbeide på tvers av avdelinger	Fargelegge barn Lage veggpynt med bilder av barn og personal på avdelingen – «Dette er ... (navnet på avdelingen)»
Trinn 2	Barna opplever vennsksapsrelasjoner	- Frem-snakke både barn og personal - Bygge positive relasjoner - Reflektere nøye over hvordan man legger til rette for vennskap/hindrer vennskap	• Observere hvem som er sammen med hvem • Koble sammen barn man tror vil fungere godt sammen i lekegrupper • Snakke om hvem som er her og ikke er her i samlingsstund • Snakke om ulikheter og likheter	Bøker om vennskap

Trinn 3	Barna opplever gode vennskap over tid	- Være tilstedeværende voksne som er tydelige og varme - Gi av deg selv - Gi TID	• Lekegrupper med aktive voksne • Gi felles erfaringer og opplevelser • Snakk om vennskap og hvordan man beholder venner • Samarbeide med foreldrene om felles kjøreregler (invitasjon til bursdag osv) • vær gode rollemodeller	Ha foreldremøte – være tydelig på forventninger Informasjon til foreldrene + opplæring/faglig input Steg for steg: Bilder til samtale Ta ut ett og ett barn: Tegn en buss med sjåfør + 4 passasjerer. Du er sjåfør, hvem ville du hatt med på tur? (Hvem har venner, hvem har ikke...)
Trinn 4	Barna får erfaringer i å danne nye relasjoner og inkludere andre	- Være aktiv i lek og tett på barna - Gi honnør til positiv atferd og frem-snakk barn - Vær bevisst hvilke barn man prøver å sette sammen - Veilede i forhold til inkludering - Bruk LØFT	• Ha samling med tema vennskap og bruk det i etterkant • Danne nye grupper ved turer og spising osv, koble barn sammen med en ny venn • Introduser nytt lekemateriell/leker • Øke barns status	Fargekartlegging av barna Små steg Bøker Sanger «Glede hverandre fest» - lage mat, dekke bord, pynte osv.
Trinn 5	Barna opplever tilhørighet og bidrar aktivt i fellesskapet	- Vise at det hver enkelt bidrar med er viktig for fellesskapet - Støtte og speile barna - Ha et godt samspill med hverandre - Passe på hva man sier, ikke krenke barna	• Ansvarliggjøre barna i forhold til fellesskapet • Felles opplevelser • Hvem er her og hvem er borte • Bruke latter og humor	Stopp-regel, tegn når det er nok Rollespill - øve på å kunne si imot og stå opp for seg selv

Barnehagen skal fremme kommunikasjon og språk

Barnehagen skal være bevisst på at kommunikasjon og språk påvirker og påvirkes av alle sider ved barnets utvikling. Gjennom dialog og samspill skal barna støttes i å kommunisere, medvirke, lytte, forstå og skape mening. Barnehagen skal anerkjenne og verdsette barnas ulike kommunikasjonsuttrykk og språk, herunder tegnspråk. Alle barn skal få god språkstimulering gjennom barnehage hverdagen, og alle barn skal få delta i aktiviteter som fremmer kommunikasjon og en helhetlig språkutvikling. (Rammeplan, s 23)

	Prosessmål	Personalet skal	Tiltak	Ideer
Trinn 1	Barna får gode erfaringer med å uttrykke seg gjennom nonverbalt språk	- Inn-tone seg på det enkelte barn, være lydhør og bevisst og «lese» de godt - Anerkjenne barna - «Oversette» det barna uttrykker, gjøre det forståelig for andre og vise at vi har forstått - Bruke tegn til tale	• Rim og regler med faste rytmer • Repetisjon av sang og eventyr • Bruk konkrete • Førstehåndserfaringer (lukte og smake på appelsin –ikke bare se bilde) • Dele i grupper • Bruke tøysespråk, finne på eget med barna	Bevegelsesleker
Trinn 2	Barna får gode erfaringer med et begynnende verbalt språk	- Bade barn i språk - Gjenta det barnet sier med riktig ord og utvide det barnet sier med flere ord (gjerne legge ord i setning) - Oppmuntre barna til å bruke språket - Snakke med barna som om de forstår - snakke om det du gjør hele tiden (Selvsnakke/parallel prat,)	• Ta utgangspunkt i der barnet er i sin utvikling generelt, ikke kun i språkutviklingen • Sang og regler, bruk konkrete og repetisjoner • Bruke den enkeltes interesser som utgangspunkt • Blande alder, bruk de større barna som en ressurs og la de være forbilder • Bruke morsmål, lære av foreldre	Ha en maskot – er med over alt (tur, aktivitet osv.) Eventyr med mange konkrete - ta om og om igjen Dialogisklesing

Trinn 3	Barna får erfaringer som fører til et godt verbalt språk og god språkforståelse	- Legge til rette for et godt språkmiljø - Gi barna tid til å si det de vil si, lytt og pass på at alle blir hørt - Ha tid til den gode samtalen - Utvide barnas språk enda mer med utfyllende setninger/ord som betyr det samme osv.	• Gi tid til barn-barn kommunikasjon og lag rom for en til en samtale • Godta og legg opp til glede og humor • Forbered enkeltbarn på bøker som skal leses • Ha spesielt fokus på de stille barna	Ikonotekst – snakke om bilder i bøker Dialogisk lesning Snakkepakka Bordfellesskap Språkleker – rim og regler
Trinn 4	Barna utvikler et sosialt språk	- Være tilstede for barna og vær gode rollemodeller - Gi barna tid og støtte ved konflikthåndtering - Vær en «fasilitator», legg til rette og «oversett» slik at barna skjønner hverandre - Still åpne spørsmål - Lytt til barnas ulike språk/kommunikasjon	• Øve på å lytte til hverandre og vente på tur • Gi barna erfaringer i konflikthåndtering • Legge til rette for rollelek • Gi veiledet lek med voksen i rolle • Lekegrupper hvor man er bevisst hvem som er sammen	Lytteregele: se, høre (Vi er skapt med 2 øyne, 2 ører og 1 munn) Steg for steg Drama/hånddukker Konkreter
Trinn 5	Barna utvikler et abstrakt språk	- Legg opp til undring og refleksjon, spør etter barnas tanker - Legg opp til den gode samtalen og veiled barna i deres samtaler - Stille åpne spørsmål - Formidle på en god måte - Samtale med barna etter ulike hendelser som man kan lære av	• Metakognitiv dialog, hva har skjedd og hva følte vi da? • Samarbeid barnehage-hjem, eks Vigilo-opplevelsesarena (noen knagger for å ha noe å prate om) • Filosoferende samtaler • Lese de rette og gode bøkene • Gjøre barna nysgjerrig på skriftspråket; tall, bokstaver og symboler	Fortsettelsesbøker Lage bøker selv Vandrerhistorier Floor book (legge frem en ting, fantasier – lage en historie – reflektere videre) Søke på nett etter svar